

Behåll och effektivisera effektreserven

Second Opinion den 8 juli 2019

Under året har det visat sig att Sverige hotas av elbrist, särskilt i Skåne och runt Mälardalen. Det innebär att effektreserven blir viktigare. Det är den som ska hålla elsystemet i gång när produktionen på marknaden inte räcker till. I en ny forskningsrapport finner vi att tanken med effektreserven är god, men dess utformning kan effektiviseras. Vi menar även att behovet av en effektreserv kommer öka i takt med att elsystemet blir mer förnybart. Det går på tvärs mot Regeringskansliet som beslutat att trappa ned, och på sikt avveckla effektreserven.

Vid elbrist finns risken att hela elsystemet kollapsar, så att Sverige släcks ned under flera timmar. Både konsumenter och producenter förlorar på detta. Risken för systemkollaps minskar om antalet produktionsanläggningar ökar. Det innebär att varje nyinvestering i produktionskapacitet har positiva effekter som gagnar alla aktörer i elsystemet. Inom nationalekonomi brukar man säga att effekten är extern när den påverkar tredje part på ett sätt som inte avspeglas i priset. Positiva externa effekter är en anledning till att produktionskapacitet bör få stöd utöver marknadspriset.

I flera EU länder har stödet begränsats till en effektreserv. I Sverige är det statens affärsverk Svenska kraftnät (SvK) som har ålagts att upphandla effektreserven. Upphandlingen finansieras av en tilläggsavgift som betalas av elmarknadens aktörer. Anläggningarna i effektreserven får idag ett fast stöd i proportion till anläggningens storlek, som är oberoende av anläggningens nyttjandegrad. Effektreserven används bara när den övriga produktionen inte räcker till, och elbrist hotar. Det utgår dessutom en rörlig ersättning när en anläggning i effektreserven används. Stödets utformning påverkar både investeringsvolymen och för vilken typ av teknologi som investeringarna görs. Samhällseffektivitet kräver att både den totala produktionskapaciteten och teknologimixen blir rätt.

Pristaket är viktigt för investeringar, eftersom många elkonsumenter inte har full kontroll på sin konsumtion. Exempelvis behövs el till kyl, frys, och värme även när konsumenten inte är hemma. I extrema lägen har SvK därför möjligheten att koppla bort konsumenter. Detta görs när elpriset når upp till pristaket. Nord Pool har satt pristaket på elbörsen till 3 Euro/kWh. Takpriset har satts med hänsyn till undersökningar om vid vilket pris som konsumenter önskar bli bortkopplade från elnätet.

I den nya forskningsuppsatsen "Capacity mechanisms and the technology mix in competitive electricity markets" finner jag och min medförfattare Robert Ritz (University of Cambridge) att investeringarna blir samhällsekonomiskt optimala om varje anläggning som ingår i effektreserven får ett fast stöd som motsvarar den positiva externa effekten som en enda ytterligare anläggning i effektreserven har för elsystemet. Vi visar även att ett lägre pristak kan sättas om stödet är högre. Det går även att åstadkomma samhällsekonomiskt effektiva investeringar utan stöd om pristaket sätts högre än den nivå där en genomsnittlig konsument vill bli bortkopplad.

Med Sveriges nuvarande prissättning riskerar man dock att få snedvridningar i teknologimixen och ineffektiv användning av effektreserven. I vår studie visar vi att när effektreserven används bör spotpriset på elbörsen sättas till pristaket, vilket är fallet i Sverige redan idag. Men det rörliga priset för anläggningar i effektreserven bör vara lägre. För att säkerställa en långsiktigt effektiv

teknologimix bör det sättas till marginalkostnaden för den dyrast använda anläggningen i effektreserven.

Regeringen för en ambitiös miljöpolitik och önskar att drastiskt öka andelen oregelbunden elproduktion, som vind- och solkraft. Vi finner att det behövs en större effektreserv, det vill säga mer fast stöd, för att uppnå samhällsekonomiskt effektiva investeringar på en sådan elmarknad. Tvärtom har Regeringskansliet, i förordningarna 2010:2004 och 2016:423, successivt minskat storleken på effektreserven från 2000 MW till 750 MW. Regeringens plan är att effektreserven ska vara helt avskaffad till 2025.

Effektreserven är i grunden en bra marknadsmodell för att stödja investeringar inom elsystemet, men för att göra teknologimixen effektivare bör det rörliga priset justeras nedåt för anläggningar som ingår i reserven. Behovet av en effektreserv kommer öka när regeringen styr mot en ökad andel förnybar elenergi. Detta talar emot Regeringskansliets nedtrappning och planerade avveckling av effektreserven.

Pär Holmberg